

23.1.07

דברי הנגיד היום, בכנס הרצליה

כפי שאתם בוודאי יודעים, הכלכלה הישראלית נמצאת כעת במצב טוב מאוד. על-פי האומדן הראשוני של הלמ"ס, צמח התמ"ג ב-2006 5 אחוזים – ועוד בשנה שבה הייתה לחימה בצפון. בנוסף, נרשמו עליות בהשקעות, בייצוא, בתעסוקה, בפריז, ושיעור האבטלה המשיך לרדת והגיע ל-8.3 אחוזים, לעומת השיא של 10.7 אחוזים שנרשם ב-2003. זאת, כאשר שיעור האבטלה הנמוך ביותר שאליו הגיע המשק מאז 1990 הוא 6.6 אחוזים (ב-1996). אגב, באותה שנה היה שוק העבודה בתחילתו של שינוי מבני, עם כניסתם של העובדים הזרים ולכן סביר להניח כי שיעור האבטלה הטבעי – זה שבתעסוקה מלאה – הינו כעת גבוה משיעור זה. במקביל, נשמרו היציבות הפיננסית ויציבות המחירים. על רקע זה, התאפשרה הפחתת הריבית המצטברת בחודשים האחרונים עד כדי כך שלראשונה נוצר פער שלילי משמעותי – 0.75 נקודות אחוז – בין ריבית בנק ישראל לריבית הפד.

ההישגים הללו מתחילים לתת את אותותיהם גם בשיפור מסוים בשתי בעיות שהמשק מתמודד איתן:

- **נטל החוב** של הסקטור הציבורי – אחת הבעיות הגדולות במשק הישראלי – ירד לכ-88 אחוזים, לעומת 97 אחוזים בסוף 2005. זהו הישג יפה וחשוב להמשיך בכך על מנת להגיע לרמה של 60 אחוזים – שהיא התקרה שנקבעה בכללי מאסטרפלט – ולאחר מכן כדאי להמשיך ולרדת לרמה נמוכה יותר.

- **בעיית העוני** בישראל היא נושא מרכזי בדיון הציבורי. בנק ישראל עוקב לא רק אחר העוני במדידה היחסית, המקובלת אצלנו – המודדת בעיקר פערים חברתיים – אלא גם אחר מדד לגבי העוני האבסולוטי. זהו מדד המתייחס ליכולת של פרט לרכוש סל מוצרים בסיסי. לשם כך, אנחנו עוקבים אחר התפתחות קו עוני ברמה ריאלית קבועה החל משנת בסיס (לצורך החישוב לקחנו את שנת 1997). מהבדיקה הזו אנחנו מקבלים שבשנת 2005 חלה ירידה מסוימת ברמת העוני האבסולוטי אחרי שעלתה בין 2001 ל-2004. אפשר לייחס את השנים שבהם חלה עלייה במדד העוני האבסולוטי לתקופת המיתון בפעילות הכלכלית, וב-2004 גם להשפעת הקיצוץ בקצבאות שנמשך בהדרגה גם לאחר תקופת המיתון. את הירידה שהתרחשה ב-2005 ניתן לייחס להשפעה של הצמיחה שכבר החלה ב-2003. אגב, אומנם על-פי המדידה היחסית ראינו עלייה במדד העוני ב-2005, אך הקצב שלה מתון יחסית לשנים הקודמות. רק בעוד כמה חודשים, כאשר יתפרסם סקר ההכנסות ל-2006, נדע מה קרה לעוני – במונחים יחסיים ובמונחים האבסולוטיים – וכולנו מקווים שנגלה שהצמיחה המשיכה להשפיע לטובת כל שכבות האוכלוסייה.

כולנו הנטייה לייחס הישגים לעצמנו והחמצות לכוחות חיצוניים. האמת היא שחלק מההישגים של המשק הישראלי ב-2006 נובע ממצבו הטוב של הכלכלה העולמית: כמעט בכל העולם, במיוחד במשקים המתעוררים, נרשמו ב-2006 צמיחה גבוהה ואינפלציה נמוכה.

אבל אפילו אחרי שלוקחים בחשבון את הגורמים החיצוניים, ניתן לייחס חלק חשוב מההישגים של המשק הישראלי לפעילות שלנו. אתחיל במדיניות המקרו-כלכלית. אני מתייחס למדיניות התקציבית של הממשלה – והשנה הצליחה הממשלה להעביר בכנסת את תקציב המדינה לשנת 2007, ממש סמוך לסוף 2006 – ולמדיניות הריבית של בנק ישראל. ואי אפשר שלא לציין את הדבר היותר חשוב: תפקודו של הסקטור העסקי, אשר מזה שנים צומח בקצב מהיר מהמשק כולו.

במבט אל העתיד, אנו מעריכים כי המשק יצמח השנה ב-4.6 אחוזים והאינפלציה תגיע לתחום היעד שבין 1 ל-3 אחוזים. אבל בהסתכלות אל 12 החודשים האחרונים, זה צפוי לקרות רק לקראת הרביעי האחרון של 2007. בכל מקרה, המדיניות של בנק ישראל תפעל להתאמת הריבית, כאשר הדבר יידרש, בצורה הדרגתית כדי להימנע מתנודתיות יתר במשק ובשווקים הפיננסיים.

אני רוצה להתייחס בכמה מילים לפרשיות הרבות, המכונות – בצדק או שלא בצדק – פרשיות שחיתות. הלוואי ופרשיות כאלה לא היו קורות אבל חשוב להדגיש, כי ברגע שאלה עולות הן מטופלות באופן די מיידי וברצינות רבה. זו נקודת אור מאוד חשובה והיא לא טריוויאלית. זה מצביע על כך שהתשתית המשפטית והחוקית לא מוכנה להשלים עם תופעות לא ראויות. צריך גם לזכור, כי במרבית המקרים עדיין מדובר בחשדות בלבד ולא ברור מה יקרה בסופו של התהליך. מניסיונו, היו בעבר מקרים לא מעטים שחשדות הסתיימו בלא כלום.

ומה האתגר החשוב בפני המשק הישראלי כעת? האתגר הוא לשמר את תנופת הצמיחה ולפעול לכך שהיא תהיה "צמיחה בת-קיימא". ומה הנושא החשוב שיש לשים על סדר היום בעניין הזה? ראשית, המדיניות המקרו-כלכלית – כלומר, המדיניות התקציבית ומדיניות הריבית, אותן ציינתי קודם ולגבי חשיבותן יש, אני מקווה, הבנה טובה בקרב הציבור. שנית, בנוסף למדיניות, יש צורך להמשיך בתהליך הרפורמות.

כאן אני רוצה לדבר על המשך תהליך הרפורמות במשק הישראלי.

בפאנל שלפניי דיברו על אחת הרפורמות החשובות של השנים האחרונות, הרפורמה בשוק ההון. והיו עוד רפורמות חשובות, כמו הרפורמה בנמלים, הרפורמה במס הכנסה על יחידים ועוד.

בהקשר הזה, אני רוצה להציג סדר יום מאוד ראשוני של רפורמות שאנחנו, בבנק ישראל, מציעים לקדם. ויותר מזה, מחלקת המחקר של בנק ישראל עוסקת בגיבוש הצעות לגביהן. הרפורמות שאנחנו מציעים להתמקד בהן הן:

1. בתחום שוק העבודה ובתחום הרווחה: אנחנו חוזרים לנושא שהצענו בעבר ומשרד ראש הממשלה, ושםשרד האוצר, יחד איתנו, פועלים לקידומו והוא: מס הכנסה שלילי. נושאים נוספים שבטיפול הם הגברת התמריצים לצאת לעבודה, בין היתר, בעזרת שיפור השירותים תומכי עבודה, ובראשם סוגיית הטיפול בילדים וחיזוק והרחבת תכנית מהל"ב בכיוונים הנדונים כעת. כלומר, הידוק הקשר בין התמריצים לחברות המפעילות לבין שילוב עובדים בעבודה בכלל, וההשמות האיכותיות בפרט, והתאמות התכנית לצרכים של קבוצות אוכלוסייה שונות.

2. בתחום ההשכלה: חשוב לבחון רפורמה של מערכת ההשכלה הגבוהה ושל מערכת החינוך היסודי והתיכון: בתחום ההשכלה הגבוהה צריך לטפל בסוגיות המתייחסות למימון מוסדות ההשכלה. לשמחנתנו, הוקמה ועדה בראשות שר האוצר לשעבר, בייגה שוחט, העובדת באופן רציני בתחום ההשכלה הגבוהה, ויש נציגות של בנק ישראל בשתי תת-ועדות שלה. לגבי החינוך

היסודי והעל יסודי, צריך למצוא דרכים להגברת האפקטיביות של המערכת ולדאוג לכך שהקצאת המשאבים תבטיח שיוויון הזדמנויות לילדים מכל שכבות האוכלוסייה לצד טיפוח מצוינות.

החינוך הוא נושא מאוד חשוב המסייע בטווח ארוך גם לצמיחת המשק וגם לצמצום הפערים החברתיים, שכן בשנים האחרונות אצלנו, כמו בעולם, התשוואה להשכלה עלתה מאוד.

3. התחרות בתחום הבנקאות: ועדת בכר הצליחה במטרתה להגביר את התחרות בתחום האשראי. כעת בפנינו האתגר להגביר את התחרות בתחום הקימונאי. בתחום הזה עוסק בעיקר המפקח על הבנקים, יחד עם הנהלת הבנק ואיתי, בבחינת דרכים להגברת התחרות במערכת הבנקאות – כולל הקלת המעבר של לקוחות מבנק לבנק, אבל לא רק זה. קיים גם תחום העמלות של הבנקים – בהקשר זה כבר הכין בנק ישראל הצעת חוק המעניקה למפקח על הבנקים סמכויות פיקוח בתחום העמלות במקטעים שבהם אין תחרות. בימים הקרובים נציג הצעת חוק זאת.

4. תחום התשתיות: בהקשר הזה אני מתייחס לתחומי התחבורה – כבישים, רכבות, תחבורה ציבורית – ומשק החשמל – וכאן חשוב ליישם את הרפורמה המתוכננת.

5. תחום הנדל"ן: כאן הדגש הוא בעיקר על פיתוח שוק נדל"ן יעיל יותר, על בעלות הקרקע (מינהל מקרקעי ישראל) ועל הקלת תהליכים ביורוקרטיים, כגון תהליכי התכנון, הרישוי והרישום של נכסים. תהליך של רפורמות בתחום הנדל"ן הוא בוודאי לא תהליך פשוט, אבל חשוב להתחיל לשחרר את שוק הנדל"ן בישראל מהמגבלות הרבות שישנן כיום.

6. תחום תקציב הביטחון: זהו נושא שנמצא על סדר היום ואני שמח שבעת פועלת ועדה בראשות מנכ"ל האוצר לשעבר, דוד ברודט, שמטפלת בנושא ובנק ישראל משתתף בה. אשר לתקציב הביטחון, ברור שמוטלת על כל מדינה האחריות להגן על אזרחיה וקשה לתכנן בדיוק את המשאבים הנדרשים. בעניין הזה קל לטעות לכיוון הערכת יתר או הערכת חסר. לכן, חשוב להקים מעת לעת, קבוצה של אנשי מקצוע, כמו הועדה הנוכחית, כדי שתבחן את הסוגיה לעומקה, וחשוב גם להתייחס להמלצותיה.

7. תחום הבריאות: זהו נושא שעולה מעת לעת על סדר היום וחשוב לבחון בו, בין היתר, את סוגיית התמחור של השירותים השונים. בתחום זה, אני רוצה לציין, כי בסך הכל מערכת הבריאות בארץ היא טובה מאוד בכל קנה מידה, בהשוואה בינלאומית.

8. נושא אחרון שגם הוא עולה לסדר היום, בעיקר לקראת תהליך אישור התקציב, הוא בחינה מחודשת של תהליך התיקצוב, כולל: קביעת מצרפי התקציב במסגרת רב-שנתית, מעורבותם ואחריותם של משרדי הממשלה בתהליך התיקצוב, ביזור סמכויות בתקציב על-פי איכות הניהול ברשויות המקומיות, והגברת השקיפות של תהליך התקצוב.

רוב הנושאים מטופלים בשלבים שונים ע"י הממשלה ובנק ישראל לא רק תומך בקידום אלא גם יסייע בהם כמיטב יכולתו.

כאמור, הנחתי כאן סדר יום מאוד ראשוני, חלקו נמצא בתהליכי טיפול כאלה ואחרים וחלקו עדיין לא. חשוב לגשת לעבודה בהקדם כדי שניצור את התשתית ההכרחית להמשך הנעת המשק קדימה לשנים רבות. במילים אחרות, חשוב לעשות את כל מה שאפשר כדי להבטיח תנופה של צמיחה בת-קיימא. הדבר חשוב לא רק לעתיד המשק, אלא גם, ובעיקר, לעתידה של מדינת ישראל.